

Krebs C. J. 1988 — The message of ecology —
Harper Row, Publishers, New York,
Cambridge, Philadelphia, San Francisco, Washington,
London, Mexico City, Sao Paulo, Singapore,
Sydney, ss. 195. [ISBN 0-06-043773-1]

Ta nowa książka C. J. Krebsa jest kolejną pozycją poświęconą ekologii ogólnej, wydaną na rynku amerykańskim. Najkrócej można ją określić jako popularny podręcznik, a to ze względu na lekki ton wykładu. Chociaż może w tym przypadku termin podręcznik nie jest odpowiedni, gdyż brzmi zbyt akademicko. Sam autor w przedmowie odżegnuje się od tego terminu i określa swą pracę jako rodzaj literatury uzupełniającej do wykładów podstaw biologii lub wstępu do ekologii.

Książkę otwiera wstęp, który w pierwszym zdaniu określa ekologię jako naukę o współdziałaniu zwierząt i roślin w układach przyrodniczych i już w drugim wprowadza na arenę tej nauki gatunek ludzki: „Sposób współdziałania człowieka ze zwierzętami i roślinami w swoim otoczeniu był krytyczny dla przetrwania podczas jego istnienia na Ziemi”. Przyrodnicze skutki bez troskich poczynań gatunku *Homo sapiens* będą odtąd bardzo często pojawiać się na kartkach książki, ilustrując kolejne tezy i prawidłowości ekologiczne.

Treść książki podzielona jest na 10 rozdziałów, które według autora na podobieństwo

dziesięciorga przykazań stanowić mają tytułowe „Przesłanie ekologii”. Rozdziały opatrzone są nieszablonywymi tytułami i zakończone krótkim spisem rekomendowanej literatury. Tytuły w istocie brzmią jak posłania i na dodatek stanowią zgrabne podsumowanie treści rozdziałów: (1) Rozmieszczenie gatunków ograniczają bariery i niekorzystne środowiska; (2) Żadna populacja nie wzrasta nieograniczenie; (3) Dla każdego gatunku istnieją miejsca dobre i złe; (4) Nadmiernie eksploatowane populacje mogą się załamać; (5) Systemy mają zdolność do odbudowy po zakłóceniach; (6) Systemy mogą istnieć w kilku stabilnych układach; (7) Kluczowe gatunki mogą być niezbędne dla biocenozy; (8) Systemy przyrodnicze obracają podstawowymi materiałami; (9) Klimaty się zmieniają, systemy się zmieniają; (10) Systemy przyrodnicze są produktami ewolucji. Książkę kończy słowniczek terminów ekologicznych, spis literatury i indeks tematyczny.

Tytuły mówią same za siebie. Dla przykładu omówię szerzej treść rozdziału trzeciego pt. „Dla każdego gatunku istnieją miejsca dobre i złe”. Przyroda stwarza mozaikę dobrych, słabych i nieodpowiednich środowisk dla każdego zwierzęcia i rośliny. Ekolodzy badają dlaczego jedno środowisko jest lepsze od drugiego z dwóch praktycznych powodów. Ochrona zagrożonych gatunków często wymaga ochrony środowisk dobrych dla ich bytowania. Odwrotnie — zwalczanie szkodników polega na zmienieniu ich środowisk na nieodpowiednie. Na podstawie kilku przykładów autor ilustruje wpływ czynników środowiskowych i ożywionych na gatunki. Ciekawy jest przykład zależności sekwoi *Sequoiadendron giganteum* od pożarów: program ochrony tego drzewa w Kalifornii przez zwalczanie pożarów lasu miał skutek negatywny, spowodował wypieranie sekwoi przez inne drzewa iglaste. Obecnie roznieca się sztuczne pożary aby uratować sekwoję. „Dobre środowiska to nie zawsze takie, których nic nie zakłóca”. Kilka następnych przykładów pokazuje, że efektywniej można zwalczać szkodniki poprzez przekształcanie jakości środowiska (introdukcja drapieżników, selekcja odporności roślin) niż przez poszukiwanie nowych metod zabijania.

Książka ma zwartą i logiczną konstrukcję, odpowiednią dla prezentacji głównego nurtu badań ekologicznych. Jej dużą zaletą — bardzo uprzyjemniającą lekturę — jest przystępny, a równocześnie precyzyjny język. Opisywane zjawiska ekologiczne są ilustrowane umiejętnie dobranymi przykładami (zarówno z amerykańskiego, jak i naszego, europejskiego „podwórka”). Co ciekawe, brak jest zupełnie przykładów laboratoryjnych, natomiast wiele jest przykładów wpływu człowieka na populacje zwierząt i roślin i na środowisko. Z kart książki nieustannie przebija wyczulenie autora na problem ekologicznych efektów działalności człowieka. Wiele miejsca poświęcono zagadnieniom introdukcji, walki ze szkodnikami, zanieczyszczeń, dewastacji itd. Tak ścisłe połączenie wykładu ekologii ogólnej z losami populacji ludzkiej najbardziej wyróżnia „Przesłanie ekologii” wśród podobnych podręczników ekologii.

Książka jest wartościową prezentacją podstaw ekologicznego myślenia. Przeznaczona jest dla szerokiego grona czytelników, dla każdej wykształconej osoby bez względu na jej zawód. Wiadomości z zakresu ekologii stały się dziś tak samo nieodzownym elementem wykształcenia jak ogólna znajomość historii, literatury czy matematyki. „Przesłanie ekologii” jako udany nośnik świadomości ekologicznej w pełni zasługuje na przedstawienie polskiemu czytelnikowi.

Jerzy Romanowski